

بنام خداوند بخشنده و مهربان

دانشگاه عالی دفاع ملی

روآوری اجتماعی

ارائه الکویی رامبردی نرا، پیشرفت جمهوری اسلامی ایران

دکتر مهران کشتکار هرانک

تهران - ۱۳۹۶

سرشناسه: کشتکار هرانکی، مهران، ۱۳۵۱.
عنوان و نام پدیدآور اثر: نوآوری اجتماعی؛ ارائه الگویی راهبردی برای پیشرفت جمهوری اسلامی ایران / مهران کشتکار هرانکی.
مشخصات نشر: تهران: دانشگاه عالی دفاع ملی، انتشارات، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری: ۳۵۰ ص. - مصور، جدول، نمودار.
شابک: ۷-۶۵-۷۲۵۶-۶۰۰-۹۷۸-۲۶۰۰۰۰ ریال
وضعیت فهرست نویسی: فیبا
شناسه افزوده: دانشگاه عالی دفاع ملی؛ انتشارات
ردمبندی کنکرة: ۱۳۹۶ / ۹۵ / ۹ / HCV۹
ردمبندی دیویی: ۳۳۸/۰۶۴
شماره کتابشناسی ملی: ۴۹۷۶۱۵۹

شناسنامه کتاب

اثر: نوآوری اجتماعی؛ ارائه الگویی راهبردی برای پیشرفت جمهوری اسلامی ایران

نالیف: مهران کشتکار هرانکی

ویراستاری علمی: معاونت پژوهش و تولید علم دانشگاه عالی دفاع ملی

ویراستاری ادبی: حید کاظمی

طراح جلد و صفحه: حید کاظمی

شابک: ۷-۶۵-۷۲۵۶-۶۰۰-۹۷۸-۲۶۰۰۰۰

بها: ۲۶۰۰۰۰ ریال

سال چاپ: ۱۳۹۶

تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

ناشر: انتشارات دانشگاه عالی دفاع ملی

انتشارات دانشگاه عالی دفاع ملی

تهران، ضلع شمالی بزرگراه شهید بابایی، بعد از اتوبان هنگام، دانشگاه عالی دفاع ملی.

تلفن ۲۹۷۰۳۴۳ دورنگار: ۲۲۹۷۰۳۲۷ نشانی اینترنتی: www.sndu.ac.ir

همه حقوق چاپ و نشر این کتاب برای دانشگاه عالی دفاع ملی محفوظ است.

فهرست مطالب

۱۵	فصل یکم: کلیات
۱۷	مقدمه
۱۹	مسئله اصلی
۲۲	اهمیت و ضرورت
۲۹	فصل دوم: مفهوم‌شناسی الگو
۳۱	مقدمه
۳۱	مدل
۳۲	الگو
۳۴	الگو یا مدل
۳۵	انواع مدل‌ها
۳۶	انواع مدل‌ها از نظر شکلی
۳۷	انواع مدل‌ها از نظر کارکرد
۳۷	مدل‌های ذهنی
۳۹	انواع مدل‌های ذهنی
۳۹	انواع مدل‌های ریاضی
۴۲	نگرش چهار وجهی به مدل
۴۳	انواع الگو
۴۵	نظریه و مدل
۴۶	کارکرد الگو
۴۷	الگوسازی و گام‌های آن
۴۹	فرموله کردن و ارائه چارچوب مفهومی

فصل سوم: پیشرفت و چستی آن ۵۲

مقدمه ۵۴

مفهوم شناسی پیشرفت ۵۴

مفهوم پیشرفت از دیدگاه مقام معظم رهبری ۵۷

مکاتب و نظریه‌های توسعه ۶۰

مکاتب مختلف توسعه اقتصادی ۶۷

توسعه در اسلام ۷۴

فصل چهارم: نوآوری و مفاهیم مرتبط ۷۸

مقدمه ۸۰

نوآوری ۸۱

نوع شناسی نوآوری ۸۵

منابع نوآوری ۸۸

پارادایم نوآوری باز ۸۹

ابعاد نوآوری ۹۱

نوآوری فناوری ۹۲

نوآوری مدیریتی، هنجاری و فرهنگی ۹۳

نوآوری استراتژیک ۹۳

فصل پنجم: تغییر اجتماعی ۹۶

مقدمه ۹۸

تغییر اجتماعی ۹۸

ویژگی‌های تغییر اجتماعی ۱۰۰

طبقه‌بندی تغییر اجتماعی ۱۰۱

انواع تغییر اجتماعی ۱۰۲

عوامل تغییر اجتماعی ۱۰۳

نظریات تغییر اجتماعی ۱۰۴

الگوهای اصلی تغییر اجتماعی ۱۰۷

۱۰۸	شبکه اجتماعی و نقش آن در تغییر اجتماعی
۱۱۰	مزایای شبکه‌های اجتماعی
۱۱۴	تاب‌آوری اجتماعی و تغییر اجتماعی
۱۱۷	نوآوری اجتماعی پیشران تغییرات اجتماعی
۱۱۸	نظریه اشاعه و نشر نوآوری‌ها
۱۲۴	فصل ششم: قابلیت‌سازی؛ الزام تحقق پیشرفت
۱۲۶	مقدمه
۱۲۶	کارآفرینی اجتماعی
۱۳۱	کارآفرینی اقتصادی
۱۳۴	ظرفیت اجتماعی
۱۳۵	توانمندسازی اجتماعی
۱۳۷	سرمایه اجتماعی
۱۳۷	سرمایه اجتماعی از دیدگاه اسلام
۱۳۸	سرمایه اجتماعی از دیدگاه مکاتب غربی
۱۴۰	مشارکت اجتماعی
۱۴۱	همبستگی اجتماعی
۱۴۴	عدالت اجتماعی
۱۴۶	قابلیت‌سازی؛ الزام تحقق پیشرفت
۱۵۱	عوامل قابلیت‌ساز ملی
۱۵۳	قابلیت‌های فردی در شرایط مطلوب محیطی
۱۵۶	فصل هفتم: مفهوم شناسی نوآوری اجتماعی
۱۵۸	مقدمه
۱۷۰	مفهوم شناسی نوآوری اجتماعی
۱۷۸	جمع‌بندی

فصل هشتم: عوامل مؤثر بر نوآوری اجتماعی..... ۱۸۰

مقدمه ۱۸۲

عناصر نوآوری اجتماعی ۱۸۳

منابع و بازیگران ۱۸۵

«دولت و حکومت» و نوآوری اجتماعی ۱۸۸

روابط دولت با سایر بازیگران ۱۸۹

عوامل مؤثر در گسترش نوآوری اجتماعی ۱۹۰

موانع گسترش نوآوری اجتماعی ۱۹۴

فصل نهم: تجارب کشورهای ویرمان‌های پیشرو منتخب..... ۱۹۸

مقدمه ۲۰۰

نوآوری اجتماعی در اروپا ۲۰۰

تجربه سازمان بین‌المللی توسعه و همکاری اقتصادی در نوآوری اجتماعی ۲۱۱

برخی از اهم اقدامات صورت گرفته سازمان توسعه و همکاری اقتصادی ۲۱۸

تجربه برخی از کشورهای دیگر ۲۲۰

فصل دهم: نوآوری اجتماعی در اسلام..... ۲۲۶

نوآوری اجتماعی از منظر اسلام ۲۲۸

نوآوری اجتماعی در قرآن کریم ۲۲۹

نوآوری اجتماعی در نهج‌البلاغه ۲۳۰

مصادیق نوآوری اجتماعی بر مبنای سیره عملی امام خمینی (رحمه‌الله علیه) ۲۳۵

فصل یازدهم: سیستم اجتماعی و ابعاد آن..... ۲۴۹

مقدمه ۲۵۱

سیستم اجتماعی ۲۵۱

تعریف محیط ۲۵۳

سیستم و تعامل با محیط ۲۵۷

۲۶۰	سیستم و وابستگی متقابل
۲۶۲	جمع بندی

فصل دوازدهم: نوآوری اجتماعی و ابعاد آن..... ۲۶۹

۲۷۱	مقدمه
۲۷۱	ابعاد نوآوری اجتماعی از نگاه نیکولا و همکاران
۲۷۱	ابعاد نوآوری اجتماعی از نگاه اندرسون و گومری
۲۷۲	ابعاد نوآوری اجتماعی از نگاه اورس و اورت
۲۷۲	ابعاد نوآوری اجتماعی از نگاه ناردیف و هریسون
۲۷۳	ابعاد نوآوری اجتماعی از نگاه بوت زین و همکاران
۲۷۶	ابعاد نوآوری اجتماعی از نگاه یوررو و داسیلوا
۲۸۰	جمع بندی

فصل سیزدهم: مفروضات و الزامات الحودا هیری..... ۲۸۵

۲۸۸	ضرورت گذار آینده نگارانه به جامعه آرمانی معهود (معود)
۲۸۹	آزمون ارائه الگوی پیشرفت برای جهان معاصر اسلام
۲۹۱	عوامل قابلیت ساز برای جهش تکامل نظام اجتماعی
۲۹۳	مؤلفه‌ها و ویژگی‌های مؤثر در الگو
۲۹۴	مبانی ارزشی مدل
۲۹۴	رویکردهای مدل
۲۹۷	مفروضات طراحی چارچوب مفهومی
۲۹۹	تأکید بر مقتضیات و ظرفیت‌های بومی
۲۹۹	چگونگی اسلامی شدن الگو
۲۹۹	بسترها و زمینه‌های منتخب مؤثر بر الگو
۳۰۰	مداخله‌گرهای مؤثر بر الگو
۳۰۰	کارکردهای مورد انتظار از الگو
۳۰۰	مدل مفهومی و ویژگی‌های آن
۳۰۱	مدل مفهومی نهایی

فصل چهاردهم: الگوی راهبردی نوآوری اجتماعی..... ۳۰۳

مقدمه ۳۰۵

ابعاد کلیدی الگوی راهبردی نوآوری اجتماعی..... ۳۰۵

مدل سازی ساختاری تفسیری ۳۰۶

فرایند مدل سازی ۳۰۸

الگوی لایه‌ای نتایج ۳۱۵

تحلیل نهایی مدل ۳۱۶

منابع و مآخذ..... ۳۲۰

منابع ۳۲۲

الف) فارسی ۳۲۲

مقالات ۳۲۲

کتاب ۳۲۸

ب) انگلیسی ۳۳۰

سایت ها ۳۵۵

دانشگاه عالی دفاع ملی به‌عنوان ساز و کاری علمی و سازمانی در توسعه ادبیات راهبردی و آموزش مدیران عالی کشور در حوزه مسائل راهبردی، دفاعی و امنیتی، با بهره‌گیری از بنیان‌ها و نظریه‌های بومی، درصدد تدوین راهبردهای تعالی‌بخش به‌منظور تحقق اهداف منبث از رسالت و مأموریت علمی‌خویش است. این دانشگاه از مراکز علمی کلیدی و حساس در عرصه مسائل راهبردی است که از بدو تشکیل و راه‌اندازی آن پس از پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی در صحنه آموزش مسائل دفاعی-امنیتی به‌منظور کادرسازی متناسب با اهداف مقدس جمهوری اسلامی در سطوح مدیران عالی کشوری و لشکری پیش‌قدم بوده و وظیفه خیر خود در جهت آموزش فرماندهان و مدیران عالی‌رتبه کشور را سرلوحه تمامی برنامه‌ها قرار داده است. این امر هنگامی مهم‌تر می‌نماید که نگاهی پژوهشی و عمیق به پیرامون کشور، منطقه و جهان داشته باشیم؛ چراکه با ظهور تهدیدات نوین در عرصه بین‌الملل، لزوم داشتن چنین کانونی برای به‌هنگام نگاه‌داشتن دانش مدیران عالی فرماندهان نظامی کاملاً ملموس خواهد بود. از سوی دیگر ایده ایجاد تمدنی بزرگ موجب می‌شود تا این دانش و تعهد موجب توسعه همکاری‌ها و ترغیب سازمان‌هایی گردد که برای پیروی از این هدف مثمنی و ایجاد تحول در برنامه‌ها و فعالیت‌ها تولید و توزیع ادبیات راهبردی را یاری نمایند.

با نگرش به این رویکرد و اهمیت موضوع، لزوم تولید و توزیع ادبیات راهبردی در دانشگاه که ماحصل تلاش اساتید و فرهیختگان متخصص در علوم راهبردی و دانش آموختگانی است که با نهایت تلاش و کوشش مدت زمان مفیدی از دوران زندگی خود را به دست‌گیری مفاهیم و اصول علوم راهبردی و تدوین رساله دکتری در دانشگاه طی نموده‌اند، نمایان می‌گردد. در این راستا انتشارات دانشگاه عالی دفاع ملی در سه حوزه مدیریت راهبردی، دفاع ملی و امنیت ملی با اهتمام به برنامه‌ها و در چارچوب اهداف و مفاهیم عالی نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران و تدابیر رهبر معظم انقلاب اسلامی و فرماندهی کل قوا حضرت امام‌خامنه‌ای علیه‌السلام، سعی در انتقال مفاهیم و آموزه‌های خود به‌سطوح مختلف مدیران و ارکان جامعه داشته و در این بستر دست‌های پرتوانی که نیل به این اهداف را تسهیل می‌نمایند به‌گرمی می‌فشارد.

و ماتوفیقی الا بالله

انتشارات دانشگاه عالی دفاع ملی

پیش گفتار

یکی از مهم‌ترین وجوه معماری گفتمان پیشرفت، تأکید بر الگوسازی بر اساس درون‌زایی بومی و سازگار بودن الگوی پیشنهادی با حقایق، واقعیات و خواسته‌ها و آرمان‌های ملی است؛ زیرا هر کشوری واقعیاتی و هر ملتی خواسته‌هایی دارد که می‌توانند از واقعیات کنونی و آرمان‌های آینده ملت‌ها و کشورهای دیگر متفاوت و متمایز باشند و همین اصل تردیدناپذیر ایجاب خواهد کرد که هر کشور و ملتی به دنبال الگوی ویژه و رویکرد سازگار و متناسب گزینه بومی خویش باشد و با استفاده از آموزه‌ها و تجارب، به‌نگاشت، طرح‌ریزی، برنامه‌ریزی و راه‌نگاری پیشرفت و دادگری برای ایند خویش بر پایه واقعیات انحصاری و در راستای آرمان‌های اختصاصی خویش بپردازد.

حلقه نوین توسعه جهان در عصر حاضر، شاهد وجود رقابت گسترده‌ای مبتنی بر نوآوری و دانش به‌منظور دستیابی به منابع کم‌ب و غنودی است که مسیر رشد بلندمدت و پایدار جامعه را تضمین می‌کند. به‌عبارتی یکی از ریزگردهای برجسته عصر جدید، اصرار بر خلاقیت و گسترش نوآوری با توجه به نقش آن در توسعه پایدار است. انواع مختلفی از نوآوری‌ها شامل تکنولوژیکی، اقتصادی، کسب و کار و نظایر آن وجود دارد که عامل مؤثری در پاسخ به نیازها و به‌وجود آوردن رفاه انسان‌ها است، با این حال بسیاری از نیازها وجود دارند که برآورده نشده‌اند. چالش‌های اجتماعی و فشار تقاضا برای رفع آنها؛ ضرورت پاسخ‌های جدید و مؤثر به نیازهای برآورده نشده؛ بعضاً ناکافی بودن راه‌حل‌های سنتی؛ تبدیل چالش‌های اجتماعی به فرصت؛ در کنار افزایش اهمیت سرمایه‌های ناملموس از جمله سرمایه اجتماعی در شرایط تحول و گذار جوامع به سمت دانش‌بنیان در حال شکل‌گیری است، تعریف و ترویج و احیای جدید با نام «نوآوری اجتماعی» را وارد ادبیات علمی کرده است.

گرچه ورود مفهوم نوآوری اجتماعی در ادبیات علمی و مدیریتی تازه‌گی دارد، لیکن در همین مدت، بسیاری از کشورها و سازمان‌های جهانی و بین‌المللی به اهمیت آن در جایگزینی شیوه‌های متعارف و رویکردهای سنتی شکست‌خورده برای پاسخ به نیازها، توانمندسازی و تحقق جامعه دانش‌بنیان پی‌برده‌اند و بر این اساس توجه ویژه‌ای به آن دارند. با این حال بررسی‌ها نشان می‌دهد

در جمهوری اسلامی ایران که یکی از مشخصات ویژه و بارز آن اعتقاد و اهتمام به نظام اجتماعی مبتنی بر ارزش‌ها و هنجارهای اسلامی ایرانی؛ دانایی محوری؛ نوآور و خلاق؛ کارآفرین؛ خودباور و توانمند و موارد مشابه است کمترین شناخت و آگاهی از نوآوری اجتماعی وجود دارد. از این‌رو تبیین مبانی نظری و ادبیات مرتبط با آن؛ ارائه تجربیات سازمان‌ها و مجامع جهانی و کشورهای پیشرو در این حوزه؛ و نیز برنامه‌ها و راهبردهای آنان در خصوص نقش‌آفرینی کارآمدتر و اثربخش‌تر نوآوری اجتماعی برای تحقق جامعه دانش‌بنیان و توانمند، پیشرفت و عدالت اجتماعی مفید و مؤثر واقع گردد.

این کتاب که در چهارده فصل تنظیم شده، حاصل پژوهشی است که در قالب رساله دکتری توسط مؤلف انجام شده است. برای این منظور از راهنمایی‌های استادان محترم آقایان دکتر علی مبینی دهکردی، دکتر محمد صالحی، دکتر پیمان اخوان و حضرت حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر محمدحسن دهقان دهجمینی، بسیار استفاده شده است، لذا فرصت را غنیمت شمرده و از محبت‌های بی‌دریغ این عزیزان تقدیر نمود. سلامتی و توفیق روزافزون ایشان را از درگاه ایزد متعال مسئلت می‌نمایم.

بی‌شک، استفاده از نظرات ارزشمند اصلاحی و تکمیلی و نیز نقد کمال‌گرای اساتید، دانشجویان، پژوهشگران و خوانندگان ارجمند، می‌تواند به عنوان هرچه بیشتر کتاب حاضر کمک نماید؛ لذا صمیمانه منتظر دریافت دیدگاه‌های گرانمایه شما خواننده گرامی هستم.

دکتر مهران کشتکار هراتکی

Email: M.Keshtkar@sndu.ac.ir